

entre el que hi ha al davant i al darrere del taulell; així podem veure com la figura del bodeguer ha estat plena de significat, i ha esdevingut un “pare espiritual laic”, i el taulell d’un bar, “com un confessional al qual fan cap els fidels ben espontàniament i sense complexos, sovint animats per l’eufòria i la loquacitat d’un parell de copes de més”.² La bodega és un espai de convivència i de confiança, confiança que no sempre es mesura per la quantitat sinó per la qualitat.

Per acabar aquest article, no voldríem emprar les nostres pròpies paraules sinó fer-nos ressò de les dels mateixos bodeguers, tot convidant-vos a passar i viure el tipus de relacions que en aquest espai s’hi donen, a l’ombra d’un xato de vi per exemple: “Una Bodega..., a vegades, per a mi és un misteri, sempre obres i sempre tanques, i a mi m’impresiona molt... [...] I quan me’n vaig, ho veig tot tancat i dic: ja està, ja han passat mils de coses, i ara què?” [...] “És un bocí de vida”³ o bé “Abans eren signes d’identitat, i per molts segur que encara ho són”.⁴

1. NUBLA, Víctor (2007) *Màgia Tridimensional Perenne. Sis històries màgiques de Gràcia i un entreteniment especulatiu sobre la perennitat*. Al capítol sisè: “El centre místic de l’Univers” (Bodega Marín).

2. ESTEVE I BLASI, Joan (2000) *La Campana. Memòria d’una taverna de Gràcia*. Publicacions de l’Abadia de Montserrat, p. 34.

3. Eli. Bodega La Lia d’en Vicius (Ref.25 CD entrevista 17-01-2008).

4. Eugeni Vendrell i Soler. Bodega Quimet (Ref.11 CD entrevista 5-12-2007).

El cant tradicional polifònic en el repertori religiós i de taverna a l’Alt Berguedà

Iris Gayete i Acero

Les recents investigacions del grup de recerca de la Universitat Autònoma de Barcelona, amb Jaume Ayats al capdavant, sobre *El cant religiós tradicional al Pallars Sobirà* constaten, per primera vegada, l’existència d’un model de cant de tradició oral amb unes característiques polifòniques que el fan especialment interessant dins el panorama europeu de polifonies religioses masculines. L’estudi del grup de recerca de la UAB s’ha centrat en la comarca del Pallars Sobirà, però diferents testimonis ens evidencien l’existència d’aquests cants a tota l’àrea pirinenca. El Berguedà i, sobretot, l’Alt Berguedà, són una zona d’especial interès d’estudi per les seves característiques geogràfiques, socials i culturals.

L’objectiu de l’estudi ha estat comprovar si els cants polifònics tradicionals orals, religiosos i de taverna a veus masculines de l’Alt Berguedà estan directament relacionats amb els models investigats en les darreres recerques a la zona del Pallars Sobirà. El model de cant pallarès està situat entre els models polifònics de cant gascó profà (no en resten mostres de religiós) i el cant religiós

mediterrani de l’illa de Còrsega, a més dels escassos exemples del País Valencià, com els cants dels pelegrins de les Useres.

Els resultats de la recerca formen part d’un estudi de més gran abast per assentar les bases d’un gènere de cant entre les tradicions polifòniques dels Pirineus Centrals i les tradicions de la zona mediterrània. La investigació s’ha centrat a l’Alt Berguedà, l’Alt Solsonès i al municipi de Josa i Tuixén, pertanyent a l’Alt Urgell.

La recerca ha tingut dos vessants, per una banda el cant masculí a veus en el repertori religiós i per l’altra el cant masculí a veus en el repertori de taverna.

Repertori religiós

A causa dels pocs testimonis que hem pogut localitzar no podem deduir un panorama general a l’Alt Berguedà. Però de les entrevistes fetes podem afirmar que a Gósol i a Tuixén, així com al Pallars, els homes pujaven al cor de l’església per acompanyar vocalment la litúrgia durant les manifestacions religioses més assenyalades de l’any. Cantaven el mateix repertori que al Pallars Sobirà, amb el mateix

estil de polifonies i estètica del cant. Les ocasions d'anar a cantar a l'església també eren a l'hora de vespres, completes i missa. I, per als homes de Gósol i Tuixén, cantar al cor era un punt de trobada entre els veïns i un acte de col·lectivitat i sociabilitat més que una qüestió de fe religiosa. En aquests dos pobles hem pogut parlar amb dos cantadors.¹ En canvi al poble de la Pedra, on el record ja no és tant present, hem parlat amb fills de cantadors. En altres pobles com Castellar de n'Hug, l'únic que en queda és el record molt llunyà d'una manera de fer i de l'existència d'aquests cants en les pràctiques religioses. Per altra banda, als pobles i ciutats més grans, situats a la riba del riu Llobregat com Berga, Guardiola de Berguedà o Bagà, no en queda cap record.

Les esglésies i les seves característiques arquitectòniques han estat una part molt important de la investigació, ja que la zona del cor ens ha aportat molta informació de la possible existència dels cants i, en molts casos, ha estat el punt de partida de la investigació. El cor, situat al primer pis just a la part contrària de l'altar, era el lloc dels cantadors. Aquest espai acostuma a ser de fusta, amb baranes tornejades i l'antic banc dels cantadors adossat a la paret. En algunes esglésies, com al Santuari de la Mare de Déu del Grosollet i a la Pedra, es conserva l'estructura antiga del cadiat de fusta. Al cor hi acostumava a haver un faristol on els cantadors hi deixaven un llibre gran des d'on llegien els cants. De

la trentena d'esglésies que hem visitat, la de Tuixén és l'única que el conserva.

Repertori de taverna

En el vessant del repertori de taverna l'estudi s'ha centrat en les colles de cantadors de la ciutat de Berga. Fins als anys vuitanta del segle xx, aproximadament, alguns homes de Berga es reunien en colles a les diferents tavernes de la ciutat per cantar i beure. Les colles de cantadors es formaven al voltant d'un mestre que era el punt de referència per a tots i prenia el rol de cap de colla. Durant la setmana les colles es trobaven cadascuna al seu establiment habitual, però el cap de setmana anaven fent ronda de taverna en taverna. Quan en un establiment hi coincidien dues o més colles, entaulaven una mena de combat de cantadors. A les tavernes els homes cantaven a veus, buscaven un timbre de veu nasalitzat i, tal i com ens han explicat a Berga, feien una veu "estrebada".

El repertori de cançons d'aquestes colles de cantadors era molt ric i variat. Cantaven havaneres, sardanes, cançons pròpies de Berga, cançons picaresques, de temàtica republicana i popurris. L'activitat de les colles de cantadors anava molt lligada a la taverna i al vi, i l'ambient en què es desenvolupava era de gresca i alegria. D'aquí que, per a alguns sectors més conservadors de la societat berguedana, cantar a la taverna fos considerat il·lícit i indegut. Els mateixos propietaris de bars i tavernes van anar repri-

Detall del banc de fusta dels cantadors al cor de l'església de la Pedra (el Solsonès). Fotografia: Iris Gayete i Acero, 9 de setembre de 2007.

mint l'activitat de cantar als seus establiments. Per als cantadors anar a la taverna significava molt més que anar a beure i cantar. Era el moment de trobar-se amb els amics, reconèixer-se en un grup i establir relacions socials entre ells. Actualment alguns dels cantadors encara es troben a la taverna, però només canten en ocasions molt especials i procurant que no se'ls senti gaire.

Porta principal de la taverna La Barana de la ciutat de Berga. En aquesta taverna actualment encara s'hi reuneixen alguns cantadors. Fotografia: Anna Costal i Fornells, 5 d'octubre de 2007.

¹. Utilitzem el mot *cantadors* perquè és la paraula que fan servir tant al Pallars Sobirà com a l'Alt Berguedà per referir-se als homes que pujaven al cor a cantar.